

THE SMART LOOK

MAGAZINE

אוקטובר 2025

המבט החכם

מבית ד"ר מוזס כרמל

מעבר להגירה

המסע בין מקום, זהות ותודעה

הבית שנוסע איתנו • הגוף והגבול

אמנות, זיכרון והעצמי בעידן המסך

EDITOR'S NOTE

לא רק לאן נוסעים. גם מי נעשה בדרך.

רתם רקח | עורך המגזין

המגזין הזה מתחיל במקום שבו המפה מפסיקה להסביר. היא יודעת לסמן מרחק בין שתי ערים, אבל לא את המרחק בין האדם שיוצא לבין האדם שחוזר. היא מציינת גבולות, כבישים ושדות תעופה; היא אינה יודעת היכן מסתיימת תחושת הבית.

כשכתבתי את הטקסטים שעליהם מבוסס הגיליון, ביקשתי להתבונן בהגירה מעבר למסמכים וליעד. עניינו אותי השפה שמשנה את הקול שלנו, הגוף שמחפש ביטחון, והאמנות שמצליחה להחזיק יחד זיכרונות שאינם מתיישבים זה עם זה. מתוך המבט הזה נולדו חמשת השערים שלפניכם.

אינני מבקש להפוך כל שינוי להגירה, או לטשטש את ההבדל בין מעבר מבחירה לבין עקירה כפויה. יש הבדלים ממשיים בכסף, בחופש, בביטחון ובאפשרות לשוב. דווקא משום כך חשוב להשאיר לצד השאלה הציבורית מקום לאדם המסוים: למה שהרוויח, למה שאיבד, ולמה שעדיין אין לו מילים עבורו.

זהו גיליון של קריאה איטית. הוא נע בין מסה אישית, מחשבה חברתית ודימוי חזותי. אין בו הבטחה שכל מעבר מסתיים בצמיחה; יש בו הזמנה להקשיב למה שמעבר משנה בנו, וגם למה שאנחנו בחרים לשמור.

אולי בית הוא המקום שבו איננו נדרשים להסביר הכול. ואולי לפעמים הוא נוצר דווקא ברגע שבו מישהו מוכן לשמוע את ההסבר. בין שתי האפשרויות האלה נפתח המסע.

רתם רקח

CONTENTS

חמישה שערים. תנועה אחת.

אפשר לקרוא ברצף, ואפשר לפתוח במקום שמרגיש מוכר.

09-04

המסע הפנימי

זהות, שפה, געגוע ובית שנבנה מחדש

14-10

הגוף הפוליטי

הגבול, המבט הציבורי והאחריות כלפי הזר

19-15

הקירות הבלתי נראים

פחד, הרגל, שייכות והאפשרות להקשיב

24-20

האמן הנודד

זיכרון בחומר, צבע ומרחב של יצירה

28-25

מעבר לאדם המוכר

העצמי הדיגיטלי והחיים בין נוכחות למסך

29

השקט שלאחר התנועה

אפילוג: לא כל מסע צריך יעד נוסף

30

מקורות וקרדיטים

על העריכה, האיורים והקריאה הנוספת

THE INNER JOURNEY / 01

המסע הפנימי

שער ראשון | זהות בתנועה

כשאדם עוזב מקום, הוא נושא איתו דברים שאינם נכנסים למזוודה: צליל של חדר מדרגות, דרך מסוימת להגיד שלום, ידיעה שקטה איך נראית שבת. הדברים האלה נראים זניחים עד שהם נעלמים מן היום.

המעבר משנה את ההקשר שבו העצמי היה מובן מאליו. מה שהיה טבעי נעשה טעון הסבר. המבטא נשמע, המקצוע דורש תרגום, וההומור מגיע לפעמים שנייה מאוחר מדי. אפשר להרגיש חופש גדול ובאותו זמן עייפות שלא הייתה מוכרת.

אין כאן מסלול אחיד. יש מי שהזהות מתחדדת דווקא במרחק, ויש מי שמוצא הקלה באפשרות להשתנות. השער הזה מציע להתעכב בין שתי התנועות: הרצון להמשיך להיות עצמנו, והזכות לגלות שאיננו חייבים להישאר בדיוק כפי שהיינו.

BEYOND IMMIGRATION

הבית שהפסיק להיות מובן מאליו

על אובדן הרצף ועל בניית יומיום חדש

בבית הישן ידענו דברים בלי לדעת שאנחנו יודעים אותם. באיזו שעה הרחוב נרגע. למי מתקשרים כשצריך עזרה. איך מבקשים טובה בלי להרגיש שחייבים תמורה. הידע הזה אינו רשום בשום כתובת, ובכל זאת הוא חלק מהתחושה שיש לנו מקום.

במקום חדש, אפילו פעולה פשוטה יכולה לדרוש מאמץ. קניית לחם הופכת למפגש עם שפה, כללים ומבוכה. העצמאות נשארת, אבל הקלות אובדת לזמן מה. לפעמים זה מה שמפגיע יותר מכול: אדם שהיה מיומן מאוד בחייו מרגיש פתאום מתחיל.

הטקסט המקורי מתאר את המעבר כפירוק של סיפור. אפשר לקרוא אותו גם כהרחבת הסיפור: הדמות מוכרת, אבל התפאורה והקהל התחלפו. אין צורך למחוק פרק קודם כדי לכתוב פרק נוסף.

שייכות חדשה עשויה להיבנות מחזרות קטנות. אותו מסלול הליכה, אותו מוכר, שיחה שאינה מסתיימת בהתנצלות על המבטא. הרגע שבו מקום מתחיל להכיר אותנו יכול להיות שקט מאוד. לפעמים הוא מגיע הרבה לפני שאנחנו מעזים לקרוא לו בית.

בית נבנה גם מן הדברים שכבר אין צורך להסביר.

BEYOND IMMIGRATION

בשפה אחרת אני נשמע אחרת

המבטא, הבושה והזכות לדבר בקצב שלנו

שפת האם אינה רק אוצר מילים. היא מכילה את האינטונציה שבה ניחמו אותנו, את הקיצורים שרק חברים מבינים, ואת הדרך שבה כעס הופך לצחוק. כשעוברים לשפה אחרת, חלק מן הדיוק הרגשי עשוי להרגיש רחוק יותר.

אין פירוש הדבר שאדם מרגיש פחות בשפה שנייה. לפעמים דווקא המרחק מעניק חופש: לומר דבר שקשה לומר בעברית, לנסות קול חדש, להשאיר מאחור תפקיד שנקשר למילים מסוימות. החוויה משתנה מאדם לאדם, וגם בין שיחה אחת לאחרת.

הקושי מתחיל כאשר הזולת מבלבל בין שטף דיבור לבין עומק מחשבה. ההשתהות בחיפוש מילה נקראת כחוסר ביטחון; בדיחה שאינה עוברת מתפרשת כחוסר הומור. אדם נדרש אז להוכיח את עצמו פעמיים: גם לנסח, וגם לתקן את הרושם שהניסוח יצר.

אפשר להציע לשיחה קצב אחר. להשאיר שנייה של שקט, לשאול במקום להשלים משפט, ולא לתקן כל טעות. כך השפה החדשה נעשית פחות מבחן ויותר מקום שאפשר להיות בו. גם מבטא הוא עקבה של חיים, ולא פגם שיש למחוק.

לא כל שתיקה היא היעדר מחשבה.

FIELD NOTES

המפה הפנימית

אינפוגרפיקה רעיונית | ארבעה עוגנים למחשבה

המעבר אינו מתרחש רק בציר שבין מוצא ליעד. הוא פוגש כמה תחומים במקביל: מה מוכר לנו, מי רואה אותנו, מה נותן לנו יכולת לפעול, ואיך נראה הזמן שלנו.

התרשים מציע דרך להתבונן בחוויה, בלי לדרג אותה ובלי לקבוע שלבים. אפשר להרגיש שייכות חברתית ובו בזמן חוסר ביטחון מקצועי; אפשר לאהוב עיר חדשה ולהתגעגע מאוד לקודמת.

כדאי לשאול איזו נקודת אחיזה כבר קיימת ואיזו עדיין חסרה. לפעמים הפתרון אינו החלטה גדולה נוספת, אלא פעולה קטנה שמחזירה רצף: שיחה קבועה, מקום עבודה מוכר או טקס יומי שמרגיש שלנו.

01

זיכרון

מה אני מבקש לשמור?

02

קשר

מי מכיר אותי כאן?

03

פעולה

איפה אני יכול להשפיע?

04

שגרה

מה מחזיר לי רצף?

שייכות אינה נקודה על מפה. היא מערכת יחסים.

BEYOND IMMIGRATION

געגוע אינו כישלון של המעבר

אפשר לבחור במקום חדש ולהתאבל על הקודם

געגוע מתעורר לעיתים ברגע שאין בו שום דרמה: ריח מן המטבח, יום חג שאיש ברחוב אינו מציין, הודעה משפחתית שמגיעה כשאנחנו כבר ישנים. הוא אינו מבטל את ההחלטה לעבור. הוא מזכיר שלבחירה יש גם מחיר רגשי.

הטיוטה מכנה זאת אבל תרבותי. בגיליון הזה המושג משמש הזמנה להקשיב לאובדן של הרגלים, טקסים וקודים משותפים. אין להסיק ממנו שכל מהגר נמצא באבל, או שהחוויה חייבת להתקדם במספר קבוע של שלבים.

לעיתים הסביבה מבקשת הכרעה: טוב לך שם או לא? אבל החיים אינם סקר שביעות רצון. אפשר להיות אסירי תודה על הזדמנות חדשה, ובאותו ערב לרצות לשבת במטבח הישן. שתי התשובות יכולות להתקיים יחד בלי שאחת מהן תהיה שקר.

אולי העבודה העדינה ביותר היא להפסיק להשתמש בגעגוע כראיה נגד עצמנו. אפשר לתת לו מקום מוגבל אך אמיתי: לבשל מנה מוכרת, להקשיב לשיר, לספר לילד על הרחוב שממנו באנו. הזיכרון אינו חייב לנהל את ההווה כדי להיות חלק ממנו.

אפשר לרצות להישאר, ובכל זאת להתגעגע.

BEYOND IMMIGRATION

בין שתי גרסאות של עצמי

מסה קצרה | מתוך רוח הטקסט המקורי

אני מזהה את עצמי בתמונה הישנה, אבל כבר אינני יודע אם הייתי אומר היום את המשפט שאמרתי אז. החולצה מוכרת, התנוחה מוכרת, גם הניסיון להיראות כאילו הכול ברור. דווקא הביטחון שבתמונה נראה עכשיו זר.

במקום החדש למדתי לענות לשאלות אחרות. לפעמים נעשיתי פשוט יותר, לפעמים זהיר יותר. היו תכונות שחשבתי שהן אופיי, ורק מרחוק הבנתי שהיו תגובה לסביבה. היו תכונות שניסיתי להשאיר מאחור, והן הגיעו לפניי.

השינוי אינו תמיד לידה מחדש. יש ימים שהוא רק סידור מחדש של החדר: אותה מיטה, אותם ספרים, חלון שפונה לכיוון אחר. אבל האור משתנה, ואיתו משתנה גם מה שאפשר לראות.

אני לא מבקש לבחור בין מי שהייתי למי שאני עכשיו. אני מנסה לאפשר לשניים לשבת יחד בלי שהאחד יחקור את השני. לומר: היית צריך את מה שהיית צריך אז. היום אולי אנחנו יכולים אחרת.

זהות אינה מזוודה שחייבים לסגור לפני היציאה. לפעמים היא הדבר שנפתח בדרך.

לא מחקתי את מי שהייתי. פיניתי לו מקום אחר.

הגוף הפוליטי

שער שני | מי רשאי לנוע, ומי נדרש להסביר

במעבר גבול, שאלה יומיומית מקבלת משקל אחר: מי אתה? אדם עונה בשם, בדרכון, במטרת ביקור. בתוך כמה דקות מתבקש סיפור חיים להתכווץ לשדות מוגדרים.

המסה המקורית מתבוננת במפגש הזה כמפגש בין אדם לבין מערכת. זהו מבט תרבותי על כוח, נראות ושליטה; הוא אינו תיאור של הליך משפטי מסוים. מערכות שונות פועלות בדרכים שונות, והחוויות אינן זהות.

אולם השאלה האנושית נשארת: מה קורה כשאדם מרגיש שהסיפור שלו נשמע רק דרך קטגוריה? וכיצד אפשר לדבר על גבולות בלי לשכוח את מי שעומד לפניהם? השער הזה מבקש להחזיק את מורכבותם של מוסדות לצד הזכות לראות אדם מעבר לתווית.

BEYOND IMMIGRATION

האדם והטופס

המרחק שבין סיפור חיים לבין שדה למילוי

טופס חייב לצמצם. הוא מבקש תאריך, כתובת, רצף תעסוקתי. הוא זקוק למידע שניתן להשוות ולבדוק. חיי אדם, לעומת זאת, מכילים הפסקות, סתירות ומעברים שלא תמיד נראים מסודרים במבט לאחור.

המתח הזה אינו הופך כל מערכת לאויב. הוא מבהיר מדוע התיווך חשוב. דיוק, הקשר והסבר יכולים להפוך רצף מבלבל לסיפור שניתן להבין, בלי להמציא עובדות ובלי להעמיד פנים שלא הייתה מורכבות.

בשפה התרבותית של הגיליון, הגוף נעשה מסמך: הוא נושא את העייפות, ההמתנה והציפייה. זוהי מטפורה לחוויה, ולא טענה שכל גוף מגיב באותה דרך. אדם אחד ידבר ברצף; אחר ישתתק. אף תגובה לבדה אינה מספרת את כל האמת.

אפשר לדרוש ממסמך להיות מדויק, וממפגש להיות מכבד. אין סתירה בין השניים. דווקא במקום שבו נדרשת בדיקה, חשוב להבחין בין בחינת העובדות לבין שיפוט ערכו של האדם שמוסר אותן.

סיפור מורכב זקוק לדיוק, וגם להקשר.

BEYOND IMMIGRATION

איך נולד "אנחנו"

על שייכות, קבוצה והמבט שמייצר זרות

המילה אנחנו נשמעת חמה. היא יכולה להציע ביטחון, שפה משותפת ואחריות הדדית. אבל כל אנחנו משרטט גם היקף: מי מובן מאליו בתוך המעגל, ומי נדרש לבקש כניסה.

המהגר אינו נעשה זר רק מפני שהגיע ממקום אחר. לעיתים הזרות נוצרת שוב ושוב בשאלות קטנות: מאיפה אתה באמת? מתי תחזור? למה אתה עדיין מדבר כך? גם שאלה שנאמרת בסקרנות יכולה להזכיר לאדם שהשייכות שלו נתפסת כזמנית.

מן הצד האחר, קהילה קולטת אינה ישות אחת. יש בה מחלוקות, מחוות של נדיבות, פחדים ושינויים. כדי להתבונן בה ביושר צריך להימנע מהפיכת כל המקומיים לדמות אחת, בדיוק כפי שאיננו רוצים להפוך את כל המהגרים לדמות אחת.

אולי אנחנו רחב יותר מתחיל בהסכמה שלא כולם חייבים להיות דומים כדי לשאת אחריות זה כלפי זה. שייכות יכולה להתבסס על השתתפות, על קשר ועל עשייה משותפת. היא אינה חייבת לדרוש ביוגרפיה אחידה.

שייכות יכולה להתרחב בלי שכולם יעשו דומים.

BEYOND IMMIGRATION

השתיקה שבין השאלות

מתי שקט הוא הגנה, ומתי הוא בקשה להישמע

יש שתיקה של מי שאינו יודע איך להתחיל, ושתיקה של מי שכבר הסביר יותר מדי. יש שתיקה שנכפית מבחוץ, ויש שתיקה שנבחרת כדי לשמור משהו פרטי. מבחוץ הן עלולות להיראות דומות.

במקום חדש קל לפרש שקט כאדישות או כהסכמה. אבל אדם עשוי לשתוק משום שטרם מצא את המילים, משום שהוא בודק אם בטוח לדבר, או פשוט משום שאינו רוצה להיות נציג של מדינה, תרבות או קבוצה שלמה.

המסה המקורית רואה בשתיקה גם אפשרות של התנגדות: סירוב להימסר כולו לתרגום. אפשר להקשיב למחשבה הזאת בלי להפוך את השקט לאידיאל. לפעמים מה שחסר הוא דווקא במה, תרגום, זמן או אדם שמוכן לשאול שוב בעדינות.

הקשבה טובה אינה דורשת וידוי. היא משאירה מקום לבחירה. היא מאפשרת לומר אינני רוצה לדבר על זה, וגם לשנות את הדעה מחר. בתוך חיי מעבר, הזכות לקבוע את קצב הסיפור היא חלק חשוב מן התחושה שהסיפור עדיין שלנו.

לא כל סיפור חייב להימסר מיד.

FIELD NOTES

האחריות שבמפגש

שלוש שאלות לפני שמסיקים מסקנה

אנחנו נוטים לחשוב שאנחנו רואים אדם, כשלעיתים אנחנו רואים קודם קטגוריה: זר, מקומי, מצליח, חלש. הקטגוריה מקלה על ההתמצאות, אך עלולה להסתיר את הפרטים שהיו משנים את דעתנו.

המבט האתי שמציע הגיליון אינו דורש לוותר על שיפוט. הוא מבקש לעכב אותו מספיק זמן כדי לברר על מה הוא נשען. האם אנחנו יודעים את נסיבות הבחירה? האם אפשרות החזרה באמת קיימת? האם הביטחון שאנחנו מייחסים לאדם נובע מחזותו בלבד?

מפגש אינו פותר לבדו אי שוויון או קושי מוסדי. ובכל זאת יש לו משקל. הדרך שבה אנחנו שואלים, מקשיבים ומגיבים יכולה להוסיף שכבה של זרות, או להפחית אותה מעט. גם כשאין בידינו פתרון, יש בידינו צורת יחס.

01

לדעת

מה באמת ידוע לי?

02

להבחין

מה אני רק מניח?

03

לשאול

מה חסר בסיפור?

04

להקשיב

האם נתתי מקום לתשובה?

הכבוד מתחיל לפני שיש לנו את כל התשובות.

INVISIBLE WALLS / 03

הקירות הבלתי נראים

שער שלישי | הגבולות שאנחנו נושאים בתוכנו

לא כל גבול מסומן על הקרקע. יש גבולות שנבנים מהרגל, מבושה וממשפטים ששמענו שוב ושוב. הם קובעים מה נראה לנו אפשרי עוד לפני שניסינו.

מעבר למקום אחר עשוי לחשוף אותם. דבר שנחשב טבעי בבית מתגלה כאפשרות אחת בין אחרות. שינוי כזה יכול להיות משחרר, אך גם לעורר התנגדות: אם אפשר היה לחיות אחרת, מה נעשה עם השנים שבהן לא ידענו זאת?

אין צורך לתאר כל התנגדות כמנגנון מוחי, וכל שינוי כהתעלות. לפעמים מדובר בפחד רגיל, בנאמנות לאנשים אהובים או בעייפות. השער הזה מבקש להבין את הקיר לפני שממהרים לפרוץ אותו. ייתכן שהוא שומר על משהו יקר; ייתכן שכבר אפשר לפתוח בו חלון.

BEYOND IMMIGRATION

למה החדש מעורר התנגדות

כשהרעיון משתנה לפני שההרגל מוכן

אנחנו אוהבים לחשוב שנשנה את דעתנו כשנקבל מידע טוב יותר. בפועל, מידע חדש מגיע אל תוך חיים שכבר הושקעו בהם זמן, נאמנות ומאמץ. שינוי דעה יכול להרגיש גם כמו שינוי של הקשר עם אנשים ועם עצמנו.

תיאוריית הדיסוננס הקוגניטיבי של לאון פסטינגר מציעה שפה למתח בין אמונות, התנהגות וידיעה שאינן מתיישבות זו עם זו. בגיליון הזה היא משמשת עדשה למחשבה, לא אבחון של אדם מסוים. אין צורך לטעון שהמוח חווה כל ויכוח ככאב גופני כדי להכיר בקושי לשנות עמדה.

בהגירה המתח עשוי להופיע במשפט קטן: אצלנו עושים את זה אחרת. לפעמים הוא שומר על ידע חשוב. לפעמים הוא דרך לדחות אפשרות חדשה לפני שנבחנה. השאלה היא אם המשפט פותח שיחה או סוגר אותה.

אפשר להתחיל בשינוי קטן, שאינו דורש הכרעה על כל החיים. לנסות הרגל חדש לשבוע. לשמוע הסבר בלי להתחייב להסכים. סקרנות אינה בגידה בעבר; היא אפשרות להוסיף לו ממד.

אפשר לבדוק רעיון בלי לוותר מיד על כל מה שמוכר.

FIELD NOTES

גבול שמגן. גבול שמצמצם.

מפת הבחנה | לא כל פתיחות היא חובה

יש גבולות שמאפשרים קרבה: זמן פרטי, הזכות לסרב, בחירה במה לשתף. ויש גבולות שהתקבעו עד שכמעט אין בהם דלת. ההבחנה אינה תמיד נראית מבחוץ, ולעיתים משתנה לפי ההקשר.

הטייטה מדברת על ריכוך גבולות העצמי. חשוב להשאיר לצד הדימוי הזה גם את הזכות להגנה. אדם אינו חייב להיחשף כדי להוכיח הסתגלות, ואינו חייב לוותר על שפתו או על מנהגיו כדי להיות פתוח לסביבה.

השאלה המועילה אינה כמה גבולות יש לי, אלא כיצד הם פועלים. האם אני בוחר בהם? האם הם מגיבים למציאות הנוכחית? האם אפשר לשנות אותם כשנוצר אמון? גבול חי מאפשר משא ומתן; גבול אוטומטי ממשיך לפעול גם כשהנסיבות השתנו.

01

פרטיות

מה שייך רק לי?

02

הסכמה

על מה אפשר לדבר?

03

אמון

מה מאפשר להתקרב?

04

גמישות

מה יכול להשתנות?

פתיחות יכולה להתחיל בזכות לבחור.

BEYOND IMMIGRATION

להקשיב מעבר להד של עצמנו

איך פוגשים מקום בלי לדרוש שידמה לבית

אפשר להגיע לעיר חדשה ולהמשיך לחיות כמעט רק בתוך הישנה. לקרוא את אותן חדשות, לפגוש את אותם אנשים, להסביר כל חוויה דרך אותה השוואה. לפעמים זו דרך חיונית לנוח מן המאמץ. לפעמים היא נעשית החדר היחיד שבו אנחנו מוכנים להיות.

הטקסט המקורי קושר בין קירות פנימיים לבין חדרי תהודה ברשת. כאן הדימוי הוא הזמנה לשאול איך אנחנו בוחרים את המפגשים שלנו. אין צורך לטעון שכל אדם כלוא באלגוריתם כדי להבחין שאנחנו נמשכים למוכר.

היכרות יכולה להתחיל ללא תוכנית גדולה: להיכנס לספרייה מקומית, להקשיב לשיחה בשכונה, לבחור אירוע שאינו מיועד דווקא לקהילת המוצא. לא כדי להחליף נאמנות אחת באחרת, אלא כדי לאפשר למקום החדש להיות יותר מתפאורה.

באותה מידה, אין חובה להוכיח השתלבות בכל ערב. קשר לבית הקודם אינו מעיד על כישלון. אולי החופש נמצא ביכולת לעבור בין מרחבים, בלי שאף אחד מהם ידרוש מאיתנו להיות האדם היחיד שמותר לנו להיות.

אפשר להרחיב את העולם בלי לסגור את הדלת הקודמת.

BEYOND IMMIGRATION

רגעי חצייה

פרוזה קצרה | מפגש שאינו זקוק למסקנה

הוא שאל אותי מאיפה אני. אמרתי תל אביב, והוא אמר שהיה שם פעם, לפני שנים. חייתי למשפט המוכר, לדעה, להסבר. במקום זה הוא סיפר על מאפייה שלא ידע את שמה, ליד רחוב שלא הצליח לבטא.

הקשבתי לתיאור. היה שם עץ, הוא אמר, וספסל, ומישהו שתמיד עמד בחוץ. יכול היה להיות כל רחוב. ובכל זאת, פתאום רציתי לעזור לו למצוא אותו. שלפתי מפה, הוא התקרב למסך, ושנינו ניסינו לזהות מקום שאולי כבר איננו.

לא דיברנו על זהות. לא פתרנו דבר. הוא לא נעשה בן המקום שלי, ואני לא נעשיתי בן המקום שלו. אבל לכמה דקות היה לנו רחוב משותף, עשוי זיכרון לא מדויק ורצון להבין.

אחר כך נפרדנו. בדרך הביתה חשבתי שהמפגש לא דרש ממני לייצג שום דבר. יכולתי להיות אדם שמכיר רחובות. זה היה מעט, ואולי בגלל זה היה בו משהו נוח כל כך.

לפעמים קיר אינו נופל. מישהו פשוט מצביע על דלת שלא ראינו.

לכמה דקות היה לנו רחוב משותף.

THE WANDERING ARTIST / 04

האמן הנודד

שער רביעי | יצירה כמקום שאפשר לשאת

יש מקומות שאפשר לשוב אליהם רק דרך חומר. גוון מסוים של כחול, בד דק, צל שנופל בזווית מוכרת. היצירה אינה מחזירה את הבית כפי שהיה; היא מאפשרת לפגוש משהו ממנו בהווה.

בטקסט המקורי, האמן המהגר מתואר כמתווך בין עולמות. המבט הזה אינו מחייב שכל יצירה של אדם שעבר מקום תעסוק בהגירה. הזכות ליצור כוללת גם את הזכות לא להסביר כל הזמן את הביוגרפיה.

השער הזה מתבונן באמנות כמרחב של תרגום: בין זיכרון לדימוי, בין חוויה פרטית למבט של אחר. הדימויים המלווים אותו הם איורים מקוריים שנוצרו עבור הגיליון, ואינם רפרודוקציות של עבודות האמנים הנזכרים בטקסט.

BEYOND IMMIGRATION

לצייר בית זמני

המרחב השלישי שבין זיכרון להווה

כשידמי עובר בין תרבויות, משמעותו משתנה. צבע שהיה יומיומי במקום אחד יכול להיראות חגיגי במקום אחר. חפץ מוכר נעשה סמל, ולפעמים הסמל מסתיר את השימוש הפשוט שהיה לו בבית.

הומי בהבה מציע בכתיבתו על תרבות לחשוב על מפגש, תרגום והיברידיות. בקריאה של הגיליון, הרעיון הזה פותח מקום לזהות שאינה חייבת לבחור מקור יחיד. זוהי פרשנות תרבותית, לא נוסחה שלפיה כל מפגש מייצר הרמוניה.

אמן יכול לעבוד בדיוק בתוך החיכוך. להציב זיכרון ישן בחומר חדש, להשאיר סימן שאינו מתורגם עד הסוף, לאפשר לכמה סיפורים להיות נוכחים באותה עבודה. לעיתים כוחו של הדימוי נמצא דווקא במה שאינו מתיישב.

בית זמני אינו בהכרח בית חלש. לפעמים הזמניות מאפשרת משחק: לנסות, להזיז, לפרק בלי להכריע אחת ולתמיד. הסטודיו נעשה מקום שבו אפשר להיות בין גרסאות לפני שהעולם מבקש לבחור אחת.

יש יצירות שמחזיקות יחד את מה שהחיים מפרידים.

VISUAL ESSAY

זיכרון בצבע

מסה חזותית | שלושה פרטים מן הבית המדומיין

חלון. מזוודה. סף. שלושה פרטים חוזרים באיורים של הגיליון, וכל אחד מהם מציע יחס אחר למקום. החלון מאפשר לראות בלי לצאת. המזוודה מאפשרת לקחת, אבל מזכירה את מגבלת המקום. הסף שייך לשני הצדדים ואינו שייך לגמרי לאף אחד מהם.

בקריאה ראשונה נדמה שהדימויים מספרים סיפור של עזיבה. בקריאה נוספת אפשר לראות בהם גם סיפור של התמקמות: אור נכנס לחדר, חפץ מונח, מישהו יכול להישאר. אותה תמונה נעה עם מי שמביט בה.

זו אינה עדות מצולמת למעבר של אדם מסוים. אלה איורים רעיוניים שמנסים לתת צורה לחוויה שאינה תמיד נראית. הפרט החשוב אינו אם המקום קיים, אלא איזו שאלה הוא מעורר: מה הייתי לוקח? למה הייתי חוזר? מה כבר נמצא איתי?

הבית שבתמונה אינו מקום. הוא שאלה.

BEYOND IMMIGRATION

כשהבית נעשה חומר

זרקור אמנותי | דו הו סו

בעבודות אדריכלות הבד של האמן דו הו סו, הבית מופיע כמבנה שאפשר לראות דרכו. קירות, פתחים ופרטים אדריכליים מקבלים גוף עדין ונייד. המוכר נשאר ניתן לזיהוי, ובו בזמן מאבד את הכובד שאנחנו מצפים לו מבניין.

מוזיאון הסמיתסוניאן לאמנות אמריקאית מתאר את עבודתו דרך שאלות של זיכרון, הגירה וזהות עכשווית. תיאור העבודה באוסף MOCA מדגיש גם את האפשרות לשאת את הבית ממקום למקום. אלה נקודות מוצא להתבוננות, לא הגדרה ממצה של היצירה.

במבט של הגיליון, השקיפות מציעה שאלה יפה: כמה מן הבית הוא מבנה, וכמה הוא היחסים שאנחנו זוכרים בתוכו? כשקיר נעשה בד, אפשר לחשוב על בית כעל דבר יציב וגם פגיע, פרטי וגם פתוח למבט.

האיור בעמוד הזה נוצר עבור המגזין ואינו עבודה של האמן. ההפרדה חשובה: אפשר לקבל השראה משאלה אמנותית בלי לייחס לאמן דימוי שלא יצר. מקורות לקריאה על עבודתו מופיעים בעמוד הקרדיטים.

מה נשאר מן הבית כאשר הקירות מאבדים את משקלם?

BEYOND IMMIGRATION

היצירה כהוכחה לנוכחות

למי שייך הסיפור כשאדם נהפך לנושא

יצירה יכולה לומר הייתי כאן בלי להפוך למסמך שמוכיח הכול. היא יכולה להחזיק פרט, מצב רוח, סתירה. זו אחת האפשרויות שלה: להעניק לחוויה צורה שאינה חייבת לענות על כל שאלה.

אבל גם אמנות על הגירה עלולה להפוך לתווית. הקהל מחפש כאב, הסבר, סיפור של הצלחה. היוצר מתבקש להיות אותנטי בדרך שהצופים כבר מכירים. לפעמים הרצון לשמוע את האחר מתחלף בדרישה שישמע כפי שציפינו.

לכן חשוב להשאיר לאמן את הזכות להיות בלתי צפוי. לצייר טבע דומם, לכתוב קומדיה, לעסוק בגוף בלי לספר על גבול. הביוגרפיה עשויה להעשיר את הקריאה, אך אינה חייבת להיות המפתח היחיד לעבודה.

הצופה מוזמן להיות שותף, לא חוקר שמחלץ עדות. אפשר לשאול מה הדימוי עושה לנו, איזה פרט נשאר, ואיפה הפרשנות שלנו פוגשת את גבולה. גם כאן, המפגש נעשה מעניין יותר כשאין צורך לסגור אותו מיד.

האמן רשאי להיות יותר מן הסיפור שמבקשים ממנו לספר.

THE CONNECTED SELF / 05

מעבר לאדם המוכר

שער חמישי | זהות, זיכרון וחיים מול המסך

הטלפון שומר תמונות מן הבית הקודם, שיחות עם מי שנשאר, מפות של מקום חדש. הוא מאפשר לחיות בכמה מרחבים כמעט באותו רגע. לפעמים זו נחמה גדולה; לפעמים נדמה שהפרידה אינה מקבלת זמן להתרחש.

הטקסט המקורי מתבונן בטכנולוגיה כבסוג נוסף של הגירה: מעבר בין גרסאות של עצמנו. כאן הרעיון מוצג כמטפורה וכשאלה פילוסופית. אין להסיק ממנו שתודעה אנושית הועתקה למכונה או שרשת דיגיטלית היא מוח משותף.

מה שאפשר לבחון כבר בחיי היומיום הוא פשוט יותר: מי אנחנו כשאנחנו זמינים תמיד? מה משתנה בזיכרון כשאפשר לחפש כל תמונה? וכיצד נראית שייכות כשהנוכחות שלנו מפוצלת בין חדר לבין מסך?

BEYOND IMMIGRATION

הבית שבכיס

כשקשר מרחוק נעשה חלק מן היומיום

פעם שיחת חוץ הייתה אירוע. היום הבית הקודם יכול להיכנס באמצע כל דבר: תמונה מן המטבח המשפחתי, הודעה קולית, בדיחה בקבוצה. המרחק נשאר, אבל אינו מגיע עוד במנות מסודרות.

יש בזה חופש: אפשר לשמור קשרים, להשתתף מרחוק, להראות לילד פנים מוכרות. יש בזה גם מתח. הגוף נמצא בעיר אחת, והקשב מבלה חלק מן היום בעיר אחרת. לפעמים קשה להרגיש נוכח בשתיהן, ולפעמים קשה לבחור באחת אפילו לשעה.

בכתיבתה של שרי טרקל, היחסים בין חיבור טכנולוגי לבין קרבה אנושית הם שאלה מרכזית. בהקשר של הגיליון, השאלה אינה אם מסכים טובים או רעים, אלא איזה מקום הם מקבלים בתוך קשר מסוים. הודעה יכולה להיות מחווה של אהבה; היא יכולה גם להפוך לדרישת זמינות שאין לה סוף.

אולי בית שבכיס זקוק, כמו בית ממשי, לדלת. לזכות לפתוח ולסגור, לקבוע שעה, לשהות במקום שבו אנחנו נמצאים בלי להידרש להוכיח שבינתיים לא שכחנו את מי שרחוק.

גם קשר אוהב זקוק לפעמים לדלת שאפשר לסגור.

BEYOND IMMIGRATION

הזיכרון שלא מפסיק להופיע

בין ארכיון אישי לבין האפשרות להשתנות

התמונה הישנה מופיעה שוב, כאילו היום הוא תאריך שצריך לציין. האלגוריתם אינו יודע אם זה יום שאנחנו רוצים לזכור. הוא מזהה זמן, לא משמעות. אנחנו אלה שנדרשים להחליט מה לעשות עם מה שחזר.

ארכיון דיגיטלי יכול לשמור פרטים שהיינו מאבדים: פנים, כתובת, קול. אבל שמירה אינה זהה לזכירה. תמונה מספרת שהיה רגע; היא אינה מסבירה איך הבנו אותו אז, או מה אנחנו מרגישים כלפיו היום.

בחיי מעבר, התמונות מציעות לפעמים רצף מנחם. לפעמים הן מדגישות מרחק: הנה מי שהיינו, הנה האנשים שכבר אינם לידנו. אין תגובה נכונה אחת. אפשר לשמור, להסתיר, למיין, להחליט שכרגע לא רוצים להביט.

הזכות להשתנות כוללת גם את הזכות לערוך את היחס לעבר. לא לשכתב עובדות, אלא לבחור איזה מקום יינתן להן בחיים הנוכחיים. זיכרון אינו חייב להישאר חלון שקופץ מעצמו; הוא יכול להיות חדר שנכנסים אליו מתוך בחירה.

לשמור תמונה אינו אותו דבר כמו לדעת מה היא אומרת.

FIELD NOTES

בין אדם לממשק

מפת מחשבה | ארבע הבחנות בעידן הדיגיטלי

הטייטה מציעה עתיד שבו אדם, מידע ומכונה מתקרבים זה לזה. מעניין לקרוא את האפשרות הזאת כתרגיל בדמיון, אך חשוב להבחין בין תיאור של כלי לבין טענה על חוויה פנימית.

מערכת יכולה לנסח תגובה שנשמעת קשובה. מכאן לא נובע שהיא מרגישה אמפתיה. אפשר להיעזר בשיחה דיגיטלית, ובו בזמן לשמור מקום לקשר אנושי, למפגש גופני ולמי שמכיר אותנו לאורך זמן.

התרשים אינו תחזית מדעית. הוא מציע ארבע הבחנות שעוזרות לקרוא את החלק האחרון של הגיליון בלי לבלבל בין מטפורה, שימוש וטענה עובדתית. דווקא הדיוק מאפשר לדמיון להיות נועז בלי להציג את עצמו כהוכחה.

01

חיבור

זמינות אינה תמיד קרבה

02

זיכרון

אחסון אינו כל הסיפור

03

תגובה

ניסוח אינו הוכחת רגש

04

עתיד

אפשרות אינה תחזית מוכחת

הדמיון מתרחב כאשר ברור לנו מהו דימוי ומהי עובדה.

AFTER MIGRATION

השקט שלאחר התנועה

אפילוג | מתוך הטקסט המקורי, בעריכה מחודשת

יש רגע שבו התנועה נפסקת. לא מתוך ויתור, אלא מתוך הגעה זמנית. הגוף מפסיק לבדוק את הדרך, והמחשבה אינה נדרשת עוד למדוד בכל רגע את המרחק.

בשקט הזה אפשר להבחין במה שנשאר. לא הכול השתנה, ולא הכול אבד. משהו מן הבית הקודם עבר איתנו; משהו אחר נבנה רק כאן. אין צורך לסדר מיד את החשבון.

המהגר, האמן, האדם שמשנה את חייו: אין אלה אותה חוויה, אך אפשר לשמוע ביניהם הד. הרצון להמשיך בלי לדעת מראש מי נהיה בסוף הדרך. היכולת לשמור קשר גם כאשר הצורה משתנה.

אנחנו נושאים בתים עשויים זיכרון, שפה ואור. לפעמים משאירים אותם מאחור, ולפעמים מגלים שהם כבר נמצאים בתוך מחווה יומיומית: הדרך שבה אנחנו מארחים, המשפט שבו אנחנו מרגיעים, המוזיקה שאנחנו מפעילים בחדר.

המסע פנימה אינו מחייב יעד נוסף. אפשר להניח לרגע את המזוודה. להקשיב למקום. להיות בו בלי לשאול מיד מה השלב הבא.

אולי זה השקט שאחרי התנועה: האפשרות להישאר, גם כשאנחנו יודעים שנמשיך להשתנות.

לא כל מסע צריך יעד נוסף.

מאחורי הגיליון

מקור הטקסטים, הבחירות המערכתיות וקריאה נוספת

עריכה ותוכן: רתם רקח. הגיליון מבוסס על כתב היד Beyond Immigration, גיליון 1, אוקטובר 2025, מאת רתם רקח. הטקסטים עובדו, הורחבו ונערכו מחדש למהדורה זו. קטעי הפרוזה הם כתיבה ספרותית; הם אינם ראיונות או עדויות מתועדות.

זהות חזותית: לוגו THE SMART LOOK נלקח מתמונת השער שסופקה. פלטת הצבעים ממשיכה את הכחול העמוק, הלבן והזהב. האיורים נוצרו באמצעות בינה מלאכותית עבור הגיליון; הם אינם תיעוד של אנשים או של מקומות מסוימים ואינם יצירות של האמנים המוזכרים.

הערת עריכה: הוסרו ציטוטים וייחוסים שלא נמצא להם בסיס מספק, וכן קביעות גורפות על מוח, טראומה ותודעת מכונה. השימוש במושגים אלה הוא מסאי ורעיוני. הגיליון אינו מאמר מחקרי, אבחון קליני או מדריך משפטי.

לקריאה נוספת ולבדיקת ההקשרים

Leon Festinger, A Theory of Cognitive Dissonance (1957).

<https://doi.org/10.1515/9781503620766>

Homi K. Bhabha, The Location of Culture (1994).

<https://www.routledge.com/The-Location-of-Culture/Bhabha/p/book/9780415336390>

Smithsonian American Art Museum: Do Ho Suh: Almost Home.

<https://americanart.si.edu/exhibitions/suh>

MOCA: Do Ho Suh, Seoul Home... (1999).

<https://www.moca.org/artworks/seoul-homela-homenew-york-homebaltimore-homelondo...>

Sherry Turkle, Alone Together (2011), author's website.

<https://www.sherryturkle.com/alone-together>

2026 | מהדורת תרבות וזהות | אוקטובר | THE SMART LOOK

הגירה היא גם שאלה אנושית. האדם הוא לב הסיפור.